

SZCZĄTKI ZWIERZĘCE Z CMENTARZYSKA LUDNOŚCI KULTURY
PRZEWORSKIEJ W SIEMIECHOWIE NA STANOWISKU 2

Szczątki zwierzęce odkryte na cmentarzysku ludności kultury przeworskiej w Siemiechowie opracowano stosując standardową metodykę przyjętą w analizach archeozoologicznych (E. J. Reitz, E. Wing 1999, A. Lasota-Moskałewska 2008). Identyfikację anatomiczną i gatunkową szczątków przeprowadzono makroskopowo. Zestawienia ilościowe oparte zostały o oszacowania NISP (*Number of Identified Specimens per Species*) i MNI (*Minimum Number of Individuals*). W oszacowaniach ogólnej liczby szczątków (NISP) fragmenty należące do jednej kości traktowano jako pojedynczy egzemplarz (tab. 1 i 2). Przy określaniu najmniejszych liczb osobników (MNI), których szczątki znaleziono w poszczególnych grobach uwzględniano wymiary kości, oznaczenia stron ciała oraz wieku zwierząt (wielkości kości). Wiek osobniczy zwierząt ustalono na podstawie kryteriów W. Lutnickiego (1972) i J. Koldy (1936).

Analizie poddano materiał osteologiczny, złożony z kości ssaków i ptaków, znalezionych w 32 ciałopalnych grobach jamowych i popielnicowych datowanych na młodszy okres przedrzymski (8 obiektów) i okres wczesno rzymski (24 obiektów). Niemal wszystkie analizowane szczątki nosiły ślady przepalenia. Fragmentacja kości, rodzaj spękań, odkształcenia, porowatość oraz biała (ewentualnie biało-szara) barwa wskazują na poddanie ich działaniu wysokiej temperatury, w granicach 900–1000 C (J. Wahl 1981). Jedynie w dwóch zespołach wystąpiły szczątki nieprzepalone. W grobie 12 znaleziono fragment nieprzepalonej kości wspólnie z elementami poddanymi działaniu ognia. Fragment ten, poza odmiennym stanem zachowania, reprezentował inny gatunek zwierzęcia niż pozostałe kości znalezione w obrębie jamy grobowej, stąd należy brać pod uwagę możliwość, że nie został tam złożony intencjonalnie. Także w przypadku dwóch drobnych fragmentów kości odkrytych podczas eksploracji grobu 19 nie ma pewności czy były to pozostałości po zabiegach związanych z ceremonią pogrzebową. Nie noszą one śladów przepalenia, a dodatkowo na powierzchni jednego z nich widoczne są ślady zębów zwierzęcia drapieżnego, a zatem kość musiała przez pewien czas zalegać w dostępnym miejscu zanim trafiła do ziemi. Dodatkowo znaleziono fragmenty pięciu przepalonych przedmiotów, trzech grzebieni z poroża jelenia (grób nr 40, 43, 57) i dwóch szpil kościanych (grób nr 26 i 36), stanowiących elementy wyposażenia składanego zmarłym do grobu.

Stan zachowania badanych kości i zębów, stopień fragmentacji oraz skala odkształceń powstałych na skutek oddziaływania wysokich temperatur wpłynął na możliwości identyfikacji poszczególnych szczątków. Nie udało się oznaczyć 249 z 765 fragmentów przekazanych do analizy, czyli około 33 % wszystkich szczątków. W grupie tej znalazły się elementy, w przypadku, których nie ma nawet pewności, że pochodziły od zwierząt. Pozostałe fragmenty zostały oznaczone z różną dozą prawdopodobieństwa, część zidentyfikowano bez żadnych wątpliwości, a niektóre oznaczenia są mniej pewne, co odnotowano w zestawieniu zespołów z poszczególnych obiektów sepulkralnych (katalog szczątków).

Wśród rozpoznanych kości znalazły się wyłącznie (lub niemal wyłącznie) szczątki ssaków i ptaków hodowlanych (tabela 7 i 8). Najliczniej i najczęściej reprezentowane były świnia i kura domowa. Kości pierwszego z gatunków wystąpiły w co najmniej 18 grobach, a wydaje się, że mogły być obecne nawet w 22 obiektach. Pozostałości kostne kury domowej zarejestrowano w 8 grobach (nr 2, 6, 14, 16, 26, 35, 43, 61). Ponadto w grobie 44 (popielnica 2) oznaczono elementy szkieletu ptaka z rzędu grzebiących

(prawdopodobnie kury), także kości ptasie z grobu 56 najprawdopodobniej należały do kury domowej. Jest to najliczniej reprezentowany gatunek ptaka na tym cmentarzysku, jedynie w jednym grobie (nr 37) natrafiono na szczątki gęsi, niestety nie ma możliwości ustalenia gatunku, a jedynie rodzaj – Anser sp. Obecność pozostałości owcy i kozy została zasugerowana w 7 depozytach (czterech oznaczenia są pewne), przy czym tylko w jednym (grób nr 6) udało się ustalić dokładną przynależność gatunkową znalezionych szczątków. Należały one do owcy. Dodatkowo w jednym z grobów (nr 25) znaleziono fragmenty kręgów młodego osobnika wielkością odpowiadające kręgom młodego małego przeżuwacza lub świni. Jeszcze rzadziej niż szczątki małych przeżuwaczy odnotowywano obecność fragmentów kośćca i zębów bydła. Zostały one oznaczone w zespołach pochodzących z grobów nr 2, 61, 67 oraz 12. W ostatnim z wymienionych był to jeden fragment nieprzeżalonej kości, który mógł się dostać do wypełniska jamy grobowej przypadkowo, o czym wzmiankowano już wcześniej.

Istnieje prawdopodobieństwo, że lista gatunków zwierząt stanowiących wyposażenie grobowe była dłuższa. W popielnicy nr 2 z grobu 44 poza szczątkami kury odkryto jeden niewielki fragment trzonu kości długiej (ramiennej lub udowej) ssaka. Był on spękany, nieco odkształcony i nie posiadał cech diagnostycznych, stąd problemy z określeniem jego przynależności gatunkowej. Wydaje się, że należał do dorosłego osobnika, a wymiar średnicy trzonu i grubość jego ścianki wskazują na zwierzę wielkości lisa, ewentualnie żbika, a wyklucza pochodzenie od owcy, kozy i świni.

W części obiektów znalazły się kości jednego gatunku, w kilku zaś dwóch lub nawet trzech gatunków zwierząt (groby nr 2 i 43). Pewną prawidłowością było współwystępowanie w jednym grobie kości kury domowej i przedstawicieli różnych gatunków ssaków, najczęściej świni.

Ze składu anatomicznego szczątków wynika, iż prawie we wszystkich obiektach znalazły się pozostałości pojedynczych osobników danego gatunku. W przypadku świni najczęściej odnotowywano kości reprezentujące odcinek bliższy kończyny piersiowej (przeważnie kości ramiennej, ryc. 74), odcinek bliższy kończyny miednicznej oraz tułów, czyli partie tuszy wartościowe pod względem konsumpcyjnym. Rzadko zdarzały się także elementy takie jak: kość piętowa, kość skokowa, czaszka i żuchwa, pochodzące z partii tuszy mniej atrakcyjnych konsumpcyjnie. Tylko w nielicznych grobach znalazły się kości z różnych rejonów ciała, a w grobie nr 16 reprezentowane były niemal wszystkie części szkieletu (ryc. 75). Interesująco przedstawiał się zestaw szczątków odkrytych w grobie 44 (popielnica 1). Składał się on z fragmentów żeber, miednicy i dwóch kości udowych – prawej i lewej, czyli elementów sąsiadujących ze sobą w szkielecie, co mogło by świadczyć o zdeponowaniu pozostałości konkretnej części tuszy jednego osobnika zabitego w niedojrzałym morfologicznie, ale wyrosniętym. Jednakże zauważalne różnice wielkości obu kości udowych wskazują na pochodzenie od dwóch sztuk zwierząt. Wśród pozostałości kostnych owcy i kozy najliczniejsze były elementy kończyn piersiowej i miednicznej (ich części bliższych) oraz tułowia. Poza tym znaleziono pojedyncze fragmenty czaszki i zęba. Bydło zaś reprezentowały żebra i zęby. Wśród zachowanych szczątków kostnych kury domowej większość stanowiły fragmenty kości długich. W połowie zespołów wystąpiły kości z pasa biodrowego (4 razy), głównie kości udowe i goleniowe, lub barkowego (1 raz), a w pozostałych (groby nr 2, 6, 35, 43, 61) odnotowano obecność kości pochodzących zarówno z pasa barkowego, jak i biodrowego, trzykrotnie wraz z elementami szkieletu osiowego. Szczątki gęsi odkryte w grobie nr 37 pochodziły z różnych części ciała jednego osobnika, nie oznaczono jedynie elementów kręgosłupa, aczkolwiek materiał osteologiczny był bardzo rozdrobniony i wiele fragmentów kości ptasich z tego zespołu nie zostało rozpoznanych. Opisany skład anatomiczny szczątków zwierząt sugeruje, że do grobów czasami prawdopodobnie trafiały resztki pewnych wyselekcjonowanych, najczęściej wartościowych pod względem konsumpcyjnym, części ciała, ale zdarzały się również przypadki deponowania pozostałości całych zwierząt. Za taką praktyką zdaje się też przemawiać zawartość popielnicy 2 umieszczonej w grobie nr 44, w której znaleziono trzy szczątki kury (żebro, miednicę i człon palcowy stopy) pochodzące z różnych części tuszy ptaka, różnorodność szczątków świni z grobu nr 16 oraz wspomniane powyżej liczne kości gęsi z grobu nr 37, reprezentujące niemal wszystkie partie ciała, od głowy (fragment dzioba) aż po dystalne części kończyn (człony palcowe ze skrzydła i stopy). Na jednej z kości gęsi, podobnie jak na kilku kościach kur z grobów 2 i 35 (ryc. 76) oraz świni z grobu 16 (ryc. 77) zaobserwowano ślady cięć wykonanych ostrym narzędziem. Poświadcza to fakt przeprowadzania rozbioru tuszy (porcjowania) przynajmniej niektórych uśmierconych ptaków i ssaków przed spaleniem na stosie i złożeniem do grobu.

Ryc. 74. Grób 48. Fragmenty kości ramiennej świni. Fot. Miron Bogacki.

Fig. 74. Grave 48. Fragments of pig's humerus. Photo Miron Bogacki.

Ryc. 75. Grób 16. Elementy szkieletu świni. Fot. Miron Bogacki.

Fig. 75. Grave 16. Elements of pig's skeleton. Photo Miron Bogacki.

Ryc. 76. Fragmenty kości goleniowej (grób nr 2) i ramiennej (grób nr 35) kury domowej ze śladami cięć. Fot. Miron Bogacki.
Fig. 76. Fragments of domestic hen's tibia (grave 2) and humerus (grave 35) with the traces of slashes. Photo Miron Bogacki.

Ryc. 77. Grób 16. Fragment kręgu lędźwiowego świni ze śladami cięć. Fot. Miron Bogacki.

Fig. 77. Grave 16. Fragments of pig's lumbar vertebrae with traces of slashes. Photo Miron Bogacki.

Udało się ustalić wiek znaczącej liczby zwierząt. W przypadku świni najwięcej było osobników o niezakończonym procesie kostnienia szkieletu, ale wyrosniętych i prawie dorosłych w wieku poniżej 3,5 roku (11 sztuk : dwie prawdopodobnie *iuvenis/subadultus* i siedem *subadultus*). Dwie świni osiągnęły wiek około 3,5 roku, kolejna była od nich starsza, a dwa osobniki w chwili śmierci były bardzo młode (jeden kilkutygodniowy, *infans*, grób nr 18, a drugi kilkumiesięczny, *iuvenis* grób nr 13). Wśród szczątków bydła znaleziono zęby osobnika niedojrzałego morfologicznie (poniżej 34 miesiąca życia) oraz zębra zwierzęcia dorosłego, w wieku powyżej 4 lat. Oznaczono wiek jednej owcy lub kozy, w chwili śmierci miała ona ponad 3 lata. W przypadku gęsi i kury nie odnotowano żadnej kości, której stopień kostnienia wskazywałby na pochodzenie od osobnika młodocianego, zatem można przyjąć, że do obrzędów związanych z pogrzebem wybierano osobniki dojrzałe morfologicznie. Wiadomo też, że w trzech, a być może nawet czterech grobach (nr 6, 25, 36, 56?) złożono pozostałości samic kury domowej (niosek), na co wskazuje nagromadzenie w jamach szpikowych kości związków wapnia („medullary bone”, katalog szczątków).

Analizowane szczątki zwierzęce odkryte na cmentarzysku w Siemiechowie należy postrzegać jako pozostałości praktyk rytualnych związanych z obrzędkiem pogrzebowym. Znalazły się one na stosie ciałopalnym, a w konsekwencji późniejszych zabiegów w obrębie grobów, jako efekt celowego działania uczestników pogrzebu. Mogły stanowić ślady uczt rytualnych spożywanych podczas ceremonii pogrzebowych, stanowić wyposażenie zmarłego w pożywienie lub mieć związek z aktami ofiarnymi (T. Węgrzynowicz 1982; R. Madyda-Legutko, J. Zagórska-Telega 2006, s. 34). Zwierzętami, które odegrały rolę w obrzędowości użytkowników omawianej nekropolii było kilka gatunków ssaków i ptaków hodowlanych. Z przeprowadzonej analizy wynika, że do grobu najczęściej składano świnie, odsetek jej szczątków także był najwyższy. Drugą pozycję pod względem liczebności kości oraz liczby osobników zajmowała kura domowa. Pozostałe gatunki (owca i koza, bydło oraz gęś) występowały w obiektach sepulkralnych zdecydowanie mniej licznie i były reprezentowane przez mniejszą liczbę elementów anatomicznych.

Przewaga szczątków ssaków domowych i znaczący odsetek kości ptaków, głównie kury domowej, cechuje zespoły zwierzęcych szczątków kostnych z innych nekropolii kultury przeworskiej, jak: Kamieńczyk (T. Dąbrowska 1997, s. 112–114), Chmielów Piaskowy (K. Godłowski, T. Wichman 1998, s. 47–49),

Nadkole (J. Andrzejowski 1998, s. 119–124), Grzybów (K. Garbacz 2000, s. 107–109), Dąbek, (A. Miste-wicz 2005, s. 227–228), Krupice (J. Jaskanis 2005, s. 118), Oblin (K. Czarnecka 2007, s. 125–127), Cie-błowice Duże (D. Makowiecki 2008), Modła (J. Andrzejowski 2009, katalog), Gulin-Młyn (A. Lasota-Moskalewska 2013, s. 133–134), Opatów (D. Poliszot-Makowicz 2015, s. 91–92) i Karczyn/Witowy stan. 21/22 (D. Makowiecki, M. Makowiecka, M. Wiejacksa 2015, s. 199) Wśród wzmiankowanych stanowisk można wydzielić dwie grupy, pierwszą z najwyższymi udziałami szczątków owcy i kozy (Kamieńczyk, Nadkole, Krupice, Modła, Opatów) i drugą, do której zalicza się również cmentarzysko w Siemiecho-wie, z dominacją pozostałości kostnych świni (Cieblowice Duże, Grzybów, Chmielów Piaskowy, Ob-lin). Cmentarzyska różnią się także pod względem częstości występowania i różnorodności szczątków ssaków dzikich. Wyjątkowo bogatą reprezentację gatunków zwierząt łownych odnotowano na cmenta-rzysku w Kamieńczuku. Lista oznaczonych gatunków obejmuje jelenia, sarnę, dziką, wilka, lisa, niedź-wiedzia, łasicę, bobra, zająca, a prawdopodobnie także łosia i borsuka (T. Dąbrowska 1997, s. 112). War-to w tym miejscu raz jeszcze wspomnieć o obecności kości zwierzęcia, najpewniej drapieżnego, wielkości lisa lub żbika w jednym z obiektów sepulkralnych odkrytych na cmentarzysku w Siemiechowie, aczkol-wiek należy pamiętać, iż jest to jedyny element mogący potencjalnie pochodzić od zwierzęcia łownego.

Porównanie udziałów procentowych szczątków poszczególnych gatunków zwierząt odnotowywa-nych na cmentarzyskach i na osadach kultury przeworskiej wskazuje na pewne dysproporcje (G. Mły-narski 2006, 44). Podczas gdy w wyposażeniu grobów wśród kości ssaków najliczniejsze były szczątki owcy i kozy lub świni, to wśród szczątków pokonsumpcyjnych odkrytych na osadach najwyższe odset-ki przypadają szczątkom bydła, a pozostałości kostne świni oraz małych przeżuwaczy zajmowały ko-lejne pozycje. Kości kury domowej, licznie spotykane w materiałach osteologicznych z nekropoli, na osadach występują w bardzo niskich odsetkach. Wynika z tego, że przy wyborze zwierząt używanych podczas ceremonii pogrzebowych preferowano pewne gatunki. Genezy zwyczaju umieszczania kości kury domowej w grobach kultury przeworskiej upatruje się w obrzędowości celtyckiej (T. Węgrzynowicz 1982, s. 228, 247). Szczątki kur w grobach z wczesnego okresu rzymskiego najczęściej występują w po-chówkach młodych kobiet i małych dzieci (T. Dąbrowska 1997, s. 113; J. Andrzejowski 1998, s. 104–105; R. Madyda-Legutko, J. Zagórska-Telega 2006, s. 36), co znajduje tylko częściowe potwierdzenie w zesta-wach kości odkrytych w grobach na cmentarzysku w Siemiechowie. W obiektach sepulkralnych z tego okresu kury stanowiły wyposażenie pięciu pochówków żeńskich, dorosłych kobiet (*adultus*, *adutus/ maturus*), jednego małego dziecka (*infans I*, grób nr 61) i jednego dorosłego mężczyzny (*adultus*, grób 14), natomiast jeden (a może dwa) osobniki zarejestrowane w grobach z młodszego okresu przedrzym-skiego towarzyszyły szczątkom zmarłych płci męskiej. Wybór kury, jako zwierzęcia pełniącego istotną rolę podczas ceremonii może wiązać się z przejawami wierzeń, traktujących ten gatunek ptaka, jako nosiciela lub wcielenie duszy ulatującej w zaświaty. Uzasadniałoby to częste umieszczanie w grobach kości wchodzących w skład szkieletu skrzydeł, czyli części ciała umożliwiających (tu symbolizujących?) lot. Obecność w grobach ciałałpalnych kości skrzydeł i nóg kury domowej, podobnie jak części bliższych kończyny piersiowej i miednicznej oraz tułowia świni i pozostałych gatunków zwierząt może także sta-nowić pozostałość pożywienia składanego zmarłemu. Wówczas uzasadniony wydaje się wybór partii tuszy wysoko ocenianych pod względem walorów konsumpcyjnych, obficie obłożonych mięśniami oraz tkanką tłuszczową. Na omawianym stanowisku, poza depozytami wyselekcjonowanych porcjowanych części tuszy, mamy też poświadczenie wyposażania pogrzebanej osoby we wszystkie partie ciała ofiaro-wanego zwierzęcia. Kolejne kryterium wyboru zwierząt biorących udział w zabiegach rytualnych mógł także stanowić wiek. Wszystkie ptaki, których szczątki trafiły do grobów z młodszego okresu przedrzym-skiego i wczesnego okresu rzymskiego były dojrzałe morfologicznie, a większość świń to osobniki młode, ale wyrosnięte lub dorosłe. Podobne obserwacje odnoszą się do wieku zwierząt odkrytych na innych cmentarzyskach kultury przeworskiej, m. in. w Cieblowicach Dużych (D. Makowiecki 2008, s. 87) i Opa-towie (D. Poliszot-Makowicz 2015, s. 92).

Na zakończenie warto zaznaczyć, iż mimo pewnej popularności składania przepalonych szcząt-ków zwierzęcych wraz ze skremowanymi kośćmi zmarłych przedstawicieli kultury przeworskiej trwa-jącym przez prawie cały czas trwania tej kultury, w części grobów nie odnotowano takiej domieszki. Wśród przebadanych grobów z młodszego okresu przedrzym-skiego odkrytych na omawianej w niniej-szym artykule nekropoli szczątki zwierzęce zidentyfikowano w siedmiu lub ośmiu z osiemnastu obiek-tów sepulkralnych poddanych analizie antropologicznej i archeozoologicznej, a we wczesnym okresie

rzymskim w co najmniej dwudziestu jeden (a maksymalnie dwudziestu czterech) z trzydziestu trzech badanych obiektów sepulkralnych. Odsetki grobów zawierających szczątki kostne na cmentarzyskach kultury przeworskiej są bardzo zróżnicowane, na nekropoli w Charłupi Małej, gm. Sieradz założonej w młodszym okresie przedrzymskim, a użytkowanej głównie we wczesnym okresie rzymskim wynosił on jedynie 1,32% (R. Madyda-Legutko, J. Zagórska-Telega 2006, s. 33), a na cmentarzysku w Nadkolu 2, gm. Łochów użytkowanym w fazach B1 i B2 wczesnego okresu rzymskiego aż 62,1% (J. Andrzejowski 1998, s. 104). Zestawienie wspomnianych odsetków z wielu stanowisk wskazuje na pewną regionalizację w zakresie obrzędowości sepulkralnej oraz zachodzący we wczesnym okresie wpływów rzymskich wzrost popularności składania zwierzęcych pozostałości kostnych (R. Madyda-Legutko, J. Zagórska-Telega 2006, s. 33, B. Kuziak 2007, s. 30–34). Taką tendencję obserwuje się także na omawianym powyżej cmentarzysku w Siemiechowie.

Tabela 7. Szczątki zwierzęce w grobach z młodszego okresu przedrzymskiego.

Table 7. Animal remains in graves from Early Pre Roman Period.

GRÓB	DATOWANIE	SSAKI		PTAKI		CZŁOWIEK PŁEĆ, WIEK
		OPIS SZCZĄTKÓW	LICZBA OSOBNIKÓW	OPIS SZCZĄTKÓW	LICZBA OSOBNIKÓW	
2 (jamowy)	A3	Bydło: ząb dp3 lub dp4	1 osobnik <i>iuvenis</i> lub <i>subadultus</i>	Kura domowa: k. ramienna prawa (fr.), k. udowa lewa (fr.), k. goleniowa lewa (fr.) ?Kura domowa: k. goleniowa prawa (fr.)	1 osobnik	♂ ?
		Świnia: miednica lewa (2 fr.)	1 osobnik			
10 (jamowy)	A2	Świnia: miednica (2 fr.)	1 osobnik			? ?
11 (jamowy)	A3	Owca lub koza: mózgowca (fr.), k. udowa (fr.), k. śródreżca lub śródstopia (fr.), żebro (fr.)	1 osobnik			???♂ dorosły
		Nieoznaczone: 5 fr.,				
12 (jamowy)	A2	Świnia: łopatka (fr.), k. ramienna (6 fr.), k. łokciowa prawa (4 fr.), k. łokciowa lewa (fr.), k. udowa (fr.), k. piszczelowa prawej (fr.), k. strzałkowa (fr.), k. piętowa lewa (fr.), k. skokowa lewa (2 fr.), żebro (2 fr.)	1 osobnik <i>subadultus</i>			? dorosły
		Bydło: k. udowa (fr.) nieprzeżalony	???1 osobnik (przypadkowy dodatek?)			
16 (jamowy)	A2	Świnia: czaszka (8 fr.), żuchwa (fr.), kręgi szyjne (fr.), kręgi piersiowe (5 fr.), kręgi lędźwiowe (fr.), żebro (3 fr.), łopatka lewa (3 fr.), k. ramienna lewa (4 fr.), k. ramienna (fr.), miednica (fr.), k. piszczelowa prawa (5 fr.), k. piętowa prawa (2 fr.), k. skokowa prawa (fr.)	1 osobnik <i>subadultus</i>	Kura domowa; k. krucza lewa (2 fr.)	1 osobnik	???♂ dorosły
		Nieoznaczone: 9 fr.				
17 (jamowy)	A3	Nieoznaczone: 1 fr.				? dorosły
25 (jamowo-popielnicowy)	A3	Nieoznaczone: 20 fr., w tym 9 fr. kręgów ssaka (?świni lub owcy lub kozy)	? 1 osobnik <i>iuvenis</i>			♂ <i>adultus</i>
67(jamowy)	A3/B1	Bydło: ząb (3 fr.)	1 osobnik			? dorosły
		? Owca lub koza: k. piszczelowa (4 fr.)	?1 osobnik			
		Nieoznaczone: 34 fr. (część może być fragmentami kości ludzkich)				

Tabela 8. Szczątki zwierzęce w grobach z okresu wczesnorzymskiego.

Table 8. Animal remains in graves from Early Roman Period.

GRÓB	DATOWANIE	SSAK	LICZBA OSOBNIKÓW	PTAK	LICZBA OSOBNIKÓW	CZŁOWIEK PŁEĆ, WIEK
6 (popielnicowy obsypany szczątkami stosu)	B2	Owca: k. piętowa prawa (2 fr.), k. piszczelowa (3 fr.)	1 osobnik <i>adultus</i> lub <i>maturus</i>	Kura domowa: ramienna lewa (2 fr.), k. promieniowa prawa (fr.), k. goleniowa lewa (2 fr.), k. skoku prawa (fr.), k. skoku lewa ? Kura domowa: 2 kręgi, miednica (fr.), k. długa (fr.)	1 osobnik ♀	???♂ dorosły
8 (jamowy)	B2	Świnia: łopatka prawa (fr.), k. ramienna prawa (4 fr.), k. łokciowa (2 fr.), prawa, k. piszczelowa (2 fr.)	1 osobnik			? <i>adultus/maturus</i>
		Nieoznaczone: 22 fr., w tym fr. żeber i kości długich ? świni				

GRÓB	DATOWANIE	SSAK	LICZBA OSOBNIKÓW	PTAK	LICZBA OSOBNIKÓW	CZŁOWIEK PŁEĆ, WIEK
13 (popielnicowy obsypany szczątkami stosu)	B1	Świnia: k. udowa (2 fr.)	1 osobnik <i>iuvenis</i>		?	? <i>infans II</i>
14 (popielnicowy)	B2	Świnia: kręg piersiowy (5 fr.), k. lędźwiowy (fr.), kręg (fr.), żebro (8 fr.), żebro chrzęstne (fr.) Nieoznaczone: 2 fr.	1 osobnik <i>subadultus</i>	Kura domowa: k. goleniowa lewa (4 fr.), ? Kura domowa: k. udowa lewa (fr.),	1 osobnik	♂ <i>adultus</i>
15 (jamowy)	B2	Świnia: miednica (8 fr.) Nieoznaczone: 1 fr.	1 osobnik			? dorosły
18 (popielnicowy)	B1	Świnia: k. udowa (4 fr.)	1 osobnik <i>infans</i>			? ♀ <i>adultus/maturus</i>
19 (jamowy)	B1	Nieoznaczone: 2 fr., nieprzepełnione, jeden ogryzany przez psa	? przypadkowy dodatek?			? ?
26 (popielnicowy)	B1	? Owca lub koza: śródstopie (4 fr.) Nieoznaczone: 12 fr. 1 fr. szpili	? 1 osobnik	Kura domowa: k. goleniowa prawa (fr.), k. goleniowa lewa (fr.)	1 osobnik ♀	? ♀ <i>adultus/maturus</i>
35 (popielnicowy)	B	???Świnia: żebro (fr.) Nieoznaczone: 9 fr.	? 1 osobnik	Kura domowa: łopatką prawa (fr.), k. ramienna prawa (fr.), k. łokciowa lewa (2 fr.), k. łokciowa prawa (2 fr.), kość śródrcza prawa (fr.), miednica (2 fr.), k. udowa prawa (fr.), k. udowa lewa (fr.), k. goleniowa prawa (4 fr.), k. goleniowa lewa (4 fr.), ? Kura domowa: mostek (2 fr.), kręg (fr.), łopatką (fr.), miednica (fr.), k. goleniowa (fr.), k. długie (4 fr.) Nieoznaczone: 12 fr.	1 osobnik ♀	♀ <i>adultus/maturus</i>
36 (popielnicowy obsypany szczątkami stosu)	B2b	Świnia: czaszka (fr.), żebro (fr.), k. ramienna prawa (14 fr.) ? Świnia: żebro (2 fr.) Nieoznaczone: 6 fr. 2 fr. szpili	1 osobnik <i>subadultus/adultus</i>			♂ <i>adultus/maturus</i>
37 (popielnicowy)	B1	Świnia: k. udowa (8 fr.), k. lędźwiowy (fr.), kilka żebra (50 fr.)	1 osobnik ? <i>subadultus</i>	Gęś: czaszka (fr.), k. łokciowa prawa (fr.), k. promieniowa prawa (fr.), k. promieniowa lewa (fr.), k. śródrcza lewa (fr.), człon palcowy skrzydła (fr.), k. udowa lewa (fr.), k. goleniowa lewa (fr.), k. skoku lewa (2 fr.), człon palcowy stopy (fr.) ? Gęś: człon palcowy stopy (fr.), Nieoznaczone: ok. 40 fr.	1 osobnik	♀ <i>maturus</i>
40 (popielnicowy)	B2	Owca lub koza: k. promieniowa (8 fr.), żebra (4 fr.), k. udowa (fr.) ? Owca lub koza: żebro (fr.) Nieoznaczone: 22 fr. (sześć fr. kości młodego osobnika) 9 fr. grzebienia z poroża jelenia	1 osobnik			? dorosły

GRÓB	DATOWANIE	SSAK	LICZBA OSOBNIKÓW	PTAK	LICZBA OSOBNIKÓW	CZŁOWIEK PŁEĆ, WIEK
43 (popielnicowy)	B	Świnia: łopatka prawa (fr.), łopatka (2 fr.), k. ramienna prawa (fr.), k. ramienna (5 fr.), mostek (3 fr.)	1 osobnik <i>subadultus</i>	Kura domowa: k. krucza prawa (2 fr.), k. łokciowa lewa (fr.), k. udowa prawa (fr.), k. udowa lewa (fr.), k. goleniowa prawa (3 fr.), k. goleniowa lewa (2 fr.), mostek (fr.) ? Kura domowa: k. ramienna prawa (fr.), k. goleniowa (fr.)	1 osobnik	♀ <i>adultus</i>
		???Drapieżny: k. udowa ew. ramienna (fr.)	?1 osobnik			
		Nieoznaczone: 18 fr. kości zwierzęcych i 27 fr. kości zwierzęcych lub ludzkich				
		2 fr. grzebienia z poroża jelenia				
44 (popielnicowy)	BI-B2a Popielnica 1	Świnia: miednica prawa (6 fr.), k. udowa lewej (9 fr.), k. udowej prawej (5 fr.), jedna jest wyraźnie mniejsza od drugiej, żebro (2 fr.)	2 osobniki <i>iuvenis</i> lub <i>subadultus</i> i <i>subadultus</i>	? Kura domowa: miednica (fr.), żebro (fr.), człon palcowy stopy	1 osobnik	♂ <i>adultus</i>
	Popielnica 2	Nieoznaczone: 4 fr. kości zwierzęcych, 8 fr. kości zwierzęcych lub ludzkich	?			? ?
47 (jamowy)	B1	Nieoznaczone: 4 fr.	?			? ?dorosły
48 (popielnicowy)	B1	Świnia: k. ramienna lewa (7 fr.)	1 osobnik <i>subadultus</i>			? <i>infans I</i>
		? Świnia: ?k. ramienna (9 fr.)				
		Nieoznaczone: 1 fr.				
55 (popielnicowy)	B1	Świnia: łopatka lewa (5 fr.), k. ramienna lewa (6 fr.), k. ramienna (7 fr.), k. piętowa (fr.), żebro (fr.)	1 osobnik <i>subadultus</i>			???♀ ??? <i>maturus</i>
		Nieoznaczone: 12 fr.				
56 (jamowy)	B1	Świnia: k. ramienna prawa (5 fr.)	1 osobnik <i>adultus</i>	?Kura domowa: k. goleniowa lewa (fr.), k. goleniowa lewa (fr.)	1 osobnik ♀	? dorosły
57 (popielnicowy)	B1	Świnia: k. ramienna lewa (10 fr.)	1 osobnik <i>iuvenis</i> lub <i>subadultus</i>			? <i>infans I</i>
		1 fr. grzebienia z poroża jelenia				
58 (jamowy)	B1	Owca lub koza: ząb (fr.), żebra (8 fr.)	? 1 osobnik			???♀ <i>adultus</i>
59 (jamowy)	B1	?Świnia: żebro (fr.)	? 1 osobnik			? ♀ dorosły
		Nieoznaczone: 2 fr.				
61 (popielnicowy)	B1	Bydło: żebro (26 fr.)	1 osobnik <i>adultus</i> lub <i>maturus</i>	Kura domowa: k. promieniowa prawa (2 fr.), k. udowa lewa (5 fr.), k. goleniowa lewa (3 fr.) ?Kura domowa: k. promieniowa prawa (fr.), k. łokciowa prawa (2 fr.), k. śródreżca lewa (fr.) ?? Kura domowa: 13 fr.	1 osobnik	? <i>infans I</i>
		?Bydło: ? żebro (5 fr.)				
		Nieoznaczone: 13 fr.				
65 (jamowy)	B1	Świnia: miednica (fr.), k. udowa prawa (fr.), k. piętowa lewa (fr.)	1 osobnik <i>subadultus</i>			? ?dorosły
		Nieoznaczone: 3 fr.				
68 (jamowy)	B	?Owca lub koza: k. ramienna (fr.)	1 osobnik			? dorosły

Katalog – zestawienie i opis szczątków zwierzęcych z grobów kultury przeworskiej*

GRÓB 2

BYDŁO (*Bos primigenius* f. *taurus*) wiek: *iuvenis/subadultus*:

1 fr. zęba przedtrzonowego mlecznego czaszkowego (*dens premolaris*, dp3 lub dp4);

ŚWINIA (*Sus scrofa* f. *domestica*):

2 fr. miednicy (*pelvis*), panewka (*acetabulum*) lewa,

KURA domowa (*Gallus gallus* f. *domestica*):

1 koniec dalsza kości ramiennej (*humerus*) prawej, trzy ślady cięć, 1 koniec dalszy kości udowej (*femur*) lewej, ślad cięcia na bloczku, 1 koniec dalszy kości goleniowej (*tibiotarsus*) prawej,

KURAKI, prawdopodobnie kura domowa, (*Galliformes* cf. *Gallus gallus*):

1 fr. trzonu kości goleniowej (*tibiotarsus*) prawej.

GRÓB 6

OWCA (*Ovis ammon* f. *aries*) wiek: *adultus* lub *maturus*:

2 fr. kości piętowej (*calcaneus*) prawej, osobnik dorosły, 3 fr. trzonu z nasadą dalszą kości piszczelowej (*tibia*),

KURA DOMOWA (*Gallus gallus* f. *domestica*):

2 fr. końca dalszego kości ramiennej (*humerus*) lewej, 1 fr. końca bliższego kości promieniowej (*radius*) prawej, 2 fr. trzonu kości goleniowej (*tibiotarsus*) lewej, (medullary bone), 1 kość skoku (*tarsometarsus*) prawa, 1 kość skoku (*tarsometarsus*) lewa, (medullary bone),

PRAWDOPODOBNIENIE KURA DOMOWA (*Aves* cf. *Gallus gallus*):

2 fr. kręgów (*vertebrae*), 1 fr. miednicy (*pelvis, synsacrum*), 1 fr. trzonu kości długiej (*os longum*), (medullary bone).

GRÓB 8

ŚWINIA (*Sus scrofa* f. *domestica*):

1 fr. łopatki (*scapula*) prawej, 4 fr. jednej kości ramiennej (*humerus*) prawej, 2 fr. trzonu kości łokciowej (*ulna*) prawej, 2 fr. trzonu kości ? piszczelowej (*tibia*),

SSAKI (Mammalia):

22 fr., trzony kości długich oraz fr. żeber, mogą pochodzić od świni.

GRÓB 10

ŚWINIA (*Sus scrofa* f. *domestica*):

2 fr. miednicy (*pelvis*), panewki (*acetabulum*) prawej.

GRÓB 11

OWCA (*Ovis ammon* f. *aries*) lub koza (*Capra aegagrus* f. *hircus*):

1 fr. mózgowca (*neurocranium*), 1 fr. trzonu kości udowej (*femur*), 1 fr. trzonu kości śródreźca (*metacarpus*) lub śródstopia (*metatarsus*), 1 fr. żebra (*costa*),

SSAKI (Mammalia):

5 fr. kości.

GRÓB 12

ŚWINIA (*Sus scrofa* f. *domestica*) wiek: *subadultus*:

1 fr. panewki łopatki (*scapula*), 6 fr. jednej kości ramiennej (*radius*), niezakończony proces wy-

* większość szczątków zwierzęcych nosiła ślady przepalenia, w zestawieniu odnotowywano fakt odkrycia nieprzepalonych elementów kostnych.

kształcania kości, wyrośnięty osobnik, 4 fr. prawej kości łokciowej (*ulna*), 1 fr. kości łokciowej (*ulna*) lewej, 1 fr. trzonu kości udowej (*femur*), niezakończony proces wykształcania kości, wyrośnięty osobnik 1 fr. nasady bliższej kości piszczelowej (*tibia*) prawej, niezakończony proces wykształcania kości, wyrośnięty osobnik, 1 koniec dalsza kości strzałkowej (*fibula*), 1 trzon lewej kości piętowej (*calcaneus*), 2 fr. lewej kości skokowej (*talus*), 2 fr. żeber (*costae*),

SSAKI (Mammalia):

8 fr. kości zwierzęcia wielkości świni lub owcy lub kozy,

BYDŁO (*Bos primigenius* f. *tarsus*):

1 fr. trzonu kości – udowej lub ramiennej (*femur* v. *humerus*), nieprzepalony.

GRÓB 13

?ŚWINIA (*Sus scrofa* f. *domestica*), wiek: *iuvenis*:

2 fr. nasady bliższej kości udowej (*femur*).

GRÓB 14

ŚWINIA (*Sus scrofa* f. *domestica*), wiek: *subadultus*:

2 fr. trzonu kręgu piersiowego (*thoracic vertebra*), niezakończony proces wykształcania kości, wyrośnięty osobnik, 2 wyrostki kolczyste kręgu piersiowego (*thoracic vertebra*), 1 fr. wyrostka kręgu piersiowego (*thoracic vertebra*), 1 fr. trzonu kręgu (*vertebra*), 1 fr. wyrostka poprzecznego kręgu lędźwiowego (*lumbar vertebra*), 8 fr. żeber (*costa*), 1 fr. żebra (*costa*) chrzęstnego,

SSAKI (Mammalia):

2 fr. kości, prawdopodobnie zwierzęcych,

KURA DOMOWA (*Gallus gallus* f. *domestica*):

4 fr. kości goleniowej (*tibiotarsus*) lewej,

KURAKI, prawdopodobnie kura domowa, (Galliformes cf. *Gallus gallus*):

1 trzon kości udowej (*femur*) lewej.

GRÓB 15

ŚWINIA (*Sus scrofa* f. *domestica*):

8 fr. miednicy (*pelvis*), prawa gałąź,

SSAKI (Mammalia):

1 fr. kości, być może także z opisanej miednicy świni.

GRÓB 16

ŚWINIA (*Sus scrofa* f. *domestica*), wiek: *iuvenis/subadultus*:

8 fr. czaszki (*cranium*), kości czołowe, skroniowe i szczękowe, 1 fr. żuchwy (*mandibula*), 1 fr. łuku kręgu szyjnego (*cervical vertebra*), 2 fr. trzonu kręgu piersiowego (*thoracic vertebra*), niezakończony proces wykształcania kości, wyrośnięty osobnik, 3 fr. łuku kręgu piersiowego (*thoracic vertebra*), 1 wyrostek poprzeczny kręgu lędźwiowego (*lumbar vertebra*), 3 fr. żebra (*costa*), 3 fr. łopatkki lewej (*scapula*), 3 fr. nasady bliższej kości ramiennej (*humerus*) lewej, 1 fr. trzonu z nasadą dalszą kości ramiennej (*humerus*) lewej, 1 fr. trzonu kości ramiennej (*humerus*), 1 fr. trzonu kości biodrowej prawej (*os illium*), 1 fr. nasady bliższej i 4 fr. trzonu kości piszczelowej (*tibia*) prawej, 2 fr. kości piętowej (*calcaneus*) prawej, niezakończony proces wykształcania kości, 1 fr. kości skokowej (*talus*) prawej,

SSAKI (Mammalia):

9 fr. kości, w tym dwa fr. trzonów kości długich, prawdopodobnie świni,

KURA DOMOWA (*Gallus gallus*):

2 fr. kości krucza (*coracoid*) lewej.

GRÓB 17

SSAKI (Mammalia):

1 fr. trzonu kości zwierzęcej, odkształcony ma skutek przepalenia, zwierzę wielkości owcy, kozy, świni.

GRÓB 18ŚWINIA (*Sus scrofa* f. *domestica*), wiek: *infans*:4 fr. trzonu kości udowej (*femur*) lewej, osobnik w wieku do 3–4 tygodni.**GRÓB 19**

SSAKI (Mammalia):

2 drobne fragmenty kości zwierzęcych, nieprzepalone, na jednym widoczne ślady ogryzania przez zwierzę drapieżne.

GRÓB 25

SSAKI (Mammalia):

20 drobnych fr. kości, w tym 9 fr. trzonu kręgu owcy lub kozy lub świni, wiek: *iuvenis*.**GRÓB 26**?OWCA (*Ovis ammon* f. *aries*) lub koza (*Capra aegagrus* f. *hircus*): 4 fr. trzonu jednej kości, podobne do trzonu kości śródreńca (*metacarpus*),

SSAKI (Mammalia):

10 drobnych fr. kości długich, 1 fr. żebra, 1 fr. zęba (?),

KURA DOMOWA (*Gallus gallus* f. *domestica*):1 koniec dalszy kości goleniowej (*tibiotarsus*) lewej, 1 fr. trzonu kości goleniowej (*tibiotarsus*) prawej, (medullary bone), 1 fr. szpili.**GRÓB 35**?ŚWINIA (*Sus scrofa* f. *domestica*):1 fr. żebra (*costa*),

SSAKI (Mammalia):

9 fr. kości,

KURA domowa (*Gallus gallus* f. *domestica*):1 fr. łopatki (*scapula*) prawej, 1 koniec dalszy kości ramiennej (*humerus*) prawej, dwa ślady cięć, 2 fr. końca dalszego kości łokciowej (*ulna*) prawej, 1 koniec bliższy i 1 koniec dalszy kości łokciowej (*ulna*) lewej, (medullary bone), 1 koniec bliższy kości śródreńca (*carpometacarpus*) prawej, 2 fr. miednicy (*pelvis, acetabulum*), 1 koniec bliższy kości udowej (*femur*) prawej, (medullary bone), 1 koniec bliższy kości udowej (*femur*) lewej, (medullary bone), 2 fr. końca dalszego kości goleniowej (*tibiotarsus*) lewej, (medullary bone), ślad cięcia, 2 fr. końca bliższego kości goleniowej (*tibiotarsus*) prawej, (medullary bone), 1 fr. końca bliższego i 1 fr. trzonu kości skoku (*tarsometatarsus*) prawej, 2 fr. końca bliższego kości skoku (*tarsometatarsus*) lewej,KURAKI, prawdopodobnie kura domowa (Galliformes cf. *Gallus gallus*):2 fr. mostka (*sternum*), 1 fr. trzonu kości goleniowej (*tibiotarsus*), (medullary bone),PTAK, prawdopodobnie kura domowa (Aves, ? *Gallus gallus*):1 fr. trzonu łopatki (*scapula*), 1 fr. kręgu (*vertebra*), 1 fr. miednicy (*pelvis, synsacrum*), 4 fr. trzonów kości długich (*ossa longa*), (medullary bone),

PTAKI (Aves):

12 fragmentów kości.

GRÓB 36

ŚWINIA (*Sus scrofa* f. *domestica*), wiek: *subadultus/adultus*:

1 fr. kości szczękowej (*maxilla*) lewej, 14 fr. kości ramiennej (*humerus*) prawej, osobnik w wieku około 3–3,5 roku, 1 fr. żebra (*costa*),

?ŚWINIA (*Sus scrofa* f. *domestica*):

2 fr. żebra (*costa*),

SSAKI (Mammalia):

6 fr. kości, być może opisanych powyżej, 2 fr. szpili.

GRÓB 37

ŚWINIA (*Sus scrofa* f. *domestica*): wiek: *subadultus*:

8 fr. trzonu i nasad kości udowej (*femur*), prawdopodobnie z jednej kości, 1 fr. kręgu lędźwiowego (*lumbar vertebra*), ok. 50 fr. żeber (*costae*), niezakończony proces wykształcania kości, wyrosnięty osobnik,

GĘŚ (*Anser* sp.):

1 fr. czaszki (*cranium*) dziób, 1 koniec bliższy kości łokciowej (*ulna*) prawej, 1 koniec bliższy kości promieniowej (*radius*) prawej, 1 koniec kości promieniowej (*radius*) lewej, 1 koniec bliższy kości śródreżca (*carpomatacarpus*) lewej, 1 człon palcowy skrzydła (*phalanx digiti alae*), 1 koniec bliższy kości udowej (*femur*) lewej, 1 trzon kości goleniowej (*tibiotarsus*) lewej, 1 fr. końca bliższego i 1 fr. końca dalszego kości skoku (*tarsometatarsus*) prawej, 1 fr. końca bliższego i 1 fr. końca dalszego kości skoku (*tarsometatarsus*) lewej, 1 człon palcowy stopy (*phalanx digiti pedis*)

PTAK, prawdopodobnie gęś (*Aves*, cf. *Anser* sp.):

1 koniec bliższy członu palcowego stopy (*phalanx digiti pedis*),

PTAKI (*Aves*): liczne fragmenty kości (ok. 40 fragmentów).

GRÓB 40

OWCA (*Ovis ammon* f. *aries*) lub koza (*Capra aegagrus* f. *hircus*):

8 fr. trzonu jednej kości promieniowej (*radius*), 4 fr. żebra (*costa*), 1 fr. trzonu kości udowej (*femur*),

?OWCA (*Ovis ammon* f. *aries*) lub koza (*Capra aegagrus* f. *hircus*):

1 fr. żebra (*costa*),

SSAKI (Mammalia):

6 fr. kości młodego osobnika (?owcy lub kozy lub świni), 16 fr. kości zwierzęcych, 9 fr. grzebienia (zęby) z poroża jelenia.

GRÓB 43

ŚWINIA (*Sus scrofa* f. *domestica*), wiek: *subadultus*:

1 fr. panewki i szyjki łopatki (*scapula*) prawej, 2 fr. talerza łopatki (*scapula*), 1 fr. trzonu kości ramiennej (*humerus*) prawej, niezakończony proces wykształcania kości, wyrosnięty osobnik, 5 fr. kości ramiennej (*humerus*), 3 fr. mostka (*sternum*),

SSAKI (Mammalia):

1 fr. trzonu kości udowej (ew. ramiennej) zwierzęcia wielkości lisa/żbika, 18 fr. kości ssaków najprawdopodobniej zwierzęcych, 27 fr. kości zwierzęcych lub ludzkich,

KURA domowa (*Gallus gallus* f. *domestica*):

2 fr. kości kruczej (*coracoid*) prawej, 1 trzon kości łokciowej (*ulna*) lewej, 1 koniec bliższy kości udowej (*femur*) prawej, 1 koniec bliższy kości udowej (*femur*) lewej, 2 fr. końca bliższego kości goleniowej (*tibiotarsus*) lewej, 1 fr. końca bliższego i 2 fr. końca dalszego kości goleniowej (*tibiotarsus*) prawej, 1 fr. mostka (*sternum*)

KURAKI, prawdopodobnie kura domowa (*Galliformes* cf. *Gallus gallus*):

1 koniec bliższy kości ramiennej (*humerus*) prawej, 1 fr. trzonu kości goleniowej (*tibiotarsus*)

PTAKI (Aves):

1 fr. trzonu kości długiej prawdopodobnie należącej do kury domowej, 2 fr. grzebienia z poroża jelenia.

GRÓB 44

POPIELNICA 1

ŚWINIA (*Sus scrofa* f. *domestica*) wiek: *iuvenis/subadultus* i *subadultus*:

6 fr. jednej miednicy (*pelvis*), prawa gałąź, 9 fr. trzonu i nasad bliższej i dalszej kości udowej (*femur*) lewej, 5 fr. trzonu i nasady dalszej kości udowej (*femur*) prawej, jedna wydaje się być nieco mniejsza od drugiej, obie pochodzą osobników o niezakończony proces wykształcania kości, wyrośnięte osobniki, 2 fr. żebra (*costa*).

POPIELNICA 2

KURAKI, prawdopodobnie kura domowa (Galliformes cf. *Gallus gallus*):

1 fr. miednicy (*pelvis, acetabulum*)

PTAK, prawdopodobnie kura domowa (Aves cf. *Gallus gallus* f. *domestica*):

1 fr. żebra (*costa*), 1 człon palcowy stopy (*phalanx digiti pedis*),

SSAKI (Mammalia):

4 fr. kości prawdopodobnie zwierzęcych, 8 bardzo drobnych fr. zwierzęcych lub ludzkich.

GRÓB 47

SSAKI (Mammalia):

4 drobne fr. kości (w tym jeden fr. czaszki), być może są to szczątki zwierzęce.

GRÓB 48

ŚWINIA (*Sus scrofa* f. *domestica*), wiek: *subadultus*:

7 fr. nasady bliższej i trzonu kości ramiennej (*humerus*) lewej, niezakończony proces wykształcania kości, 9 drobnych fr. kości długiej, być może opisanej kości ramiennej,

SSAKI (Mammalia):

1 fr. kości.

GRÓB 55

ŚWINIA (*Sus scrofa* f. *domestica*), wiek: *subadultus*:

1 fr. żebra (*costa*), 5 fr. łopatki (*scapula*) lewej, 6 fr. trzonu kości ramiennej (*humerus*) lewej, niezakończony proces wykształcania kości, wyrośnięty osobnik, 1 fr. trzonu kości ramiennej (*humerus*), 2 fr. nasady dalszej kości ramiennej (*humerus*), 2 fr. nasady bliższej kości ramiennej (*humerus*), niezakończony proces wykształcania kości, wyrośnięty osobnik, 2 fr. nasady dalszej kości ramiennej (*humerus*), 1 fr. trzonu kości piętowej (*calcaneus*),

SSAKI (Mammalia):

12 fr. kości, być może zwierzęcych.

GRÓB 56

ŚWINIA (*Sus scrofa* f. *domestica*):

5 fr. trzonu i nasady dalszej kości ramiennej (*humerus*) prawej, dorosły osobnik,

PTAK, prawdopodobnie kura domowa (Aves cf. *Gallus gallus* f. *domestica*):

1 fr. trzonu kości goleniowej (*tibiotarsus*) lewej, (? medullar bone), 1 fr. trzonu kości goleniowej (*tibiotarsus*) prawej, (? medullar bone).

GRÓB 57

ŚWINIA (*Sus scrofa* f. *domestica*), wiek: *subadultus*:

10 fr. trzonu i nasady bliższej kości ramiennej (*humerus*) lewej, niezakończony proces wykształcania kości, wyrośnięty osobnik, 1 fr. grzebienia z poroża jelenia.

GRÓB 58

OWCA (*Ovis ammon* f. *aries*) lub koza (*Capra aegagrus* f. *hircus*):

1 fr. zęba przedtrzonowego lub trzonowego (*dens*), 8 fr. żeber (*costae*).

GRÓB 59

?ŚWINIA (*Sus scrofa* f. *domestica*):

1 fr. żebra (*costa*),

NIEOKREŚLONE:

2 fr. kości ssaków.

GRÓB 61

BYDŁO (*Bos primigenius* f. *taurus*), wiek: *adultus* lub *maturus*:

26 fr. żeber (*costae*), z co najmniej trzech żeber, dorosły osobnik, 5 drobnych fragmentów kości, prawdopodobnie opisanych żeber,

SSAKI (Mammalia):

13 drobnych fr. kości, być może zwierzęcych,

KURA domowa (*Gallus gallus* f. *domestica*):

1 koniec bliższy i 1 koniec dalszy kości promieniowej (*radius*) prawej, 1 koniec bliższy i 4 fr. końca dalszego kości udowej (*femur*) lewej, 3 fr. końca dalszego kości goleniowej (*tibiotarsus*) lewej,

KURAKI, prawdopodobnie kura domowa (Galliformes cf. *Gallus gallus*):

1 fr. trzonu kości promieniowej (*radius*) prawej, 2 fr. trzonu kości łokciowej (*ulna*) prawej, 1 koniec bliższy kości śródreżca (*carpometacarpus*) lewej,

PTAK, prawdopodobnie kura domowa (Aves ? *Gallus gallus*):

13 fr. kości.

GRÓB 65

ŚWINIA (*Sus scrofa* f. *domestica*), wiek: *subadultus*:

1 fr. miednicy (*pelvis*), panewki (*acetabulum*) prawej, 1 fr. trzonu kości udowej (*femur*) prawej, niezakończony proces wykształcania kości, wyrośnięty osobnik, 1 fr. kości piętowej (*calcaneus*) lewej,

SSAKI (Mammalia):

3 fr. kości, prawdopodobnie kości zwierzęcych.

GRÓB 67

BYDŁO (*Bos primigenius* f. *taurus*):

3 fr. zęba trzonowego (*dens molaris*) żuchwowego, ?nieprzeżalone,

?OWCA (*Ovis ammon* f. *aries*) lub koza (*Capra aegagrus* f. *hircus*):

4 fr. podobne do trzonu kości piszczelowej (*tibia*),

SSAKI (Mammalia):

19 fr. kości, prawdopodobnie zwierzęcych, 15 fr. kości zwierzęcych lub ludzkich.

GRÓB 68

?OWCA (*Ovis ammon* f. *aries*) lub koza (*Capra aegagrus* f. *hircus*):

1 fr. trzonu kości ramiennej (*humerus*).